

COLABORAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN DOMENIUL SUPRAVEGHERII PERSOANELOR CONDAMNATE CONDIȚIONAT SAU LIBERATE CONDIȚIONAT

CZU: [343.281 + 343.846]:351.94(100)

Iulia TERPAN

*Școala doctorală Științe Juridice,
Universitatea de Stat din Moldova*

INTERNATIONAL COLLABORATION IN THE FIELD OF SUPERVISION OF CONDITIONALLY SENTENCED OR CONDITIONALLY RELEASED OFFENDERS

This article demonstrates the importance of mutual assistance for transfer of supervision of offenders conditionally sentenced or conditionally released. The aim of mutual recognition and supervision of conditional suspended sentences or conditional release decisions is to enhance the prospects of the sentenced person's being reintegrated into society, by enabling that person to preserve family, linguistic, cultural and other ties, with a view to preventing recidivism, to protect victims and the general public.

The development of international cooperation in criminal matters will help to ensure security and the rule of law, increase the efficiency of justice, and will guarantee better protection of human rights and freedoms. States need to stimulate policies to facilitate mutual legal assistance, implement existing instruments, be open to accepting new ones, and diversify them in order to simplify procedures of recognition.

Keywords: *probation, supervision, social rehabilitation, mutual assistance, requesting state, requested state.*

În starea actuală de dezvoltare a societății contemporane colaborarea internațională în diverse domenii între statele suverane și egale în drepturi devine o realitate incontestabilă, impusă de necesități obiective. Principiul cooperării este astăzi unanim admis în raporturile dintre state, contribuind la cunoașterea reciprocă între națiuni, la asigurarea progresului și dezvoltării, la consolidarea unei păci durabile și la realizarea armonizării juridice [1].

Măsurile de dispunere a liberării de pedeapsa penală cu stabilirea unui termen de probațiune ocupă o rată majoră la adaptarea hotărârilor judecătorești în justiția majorității țărilor lumii. Prin supravegherea persoanelor liberate de pedeapsa penală înțelegem un ansamblu complex al măsurilor de control și prevenire a comiterii noilor fapte ilicite, desfășurat de către colaboratorii organului de probațiune sau ai altui organ competent de executarea hotărârilor judecătorești neprivative de libertate, în

dependență de legislația țărilor. Activitățile de supraveghere includ: vizite la domiciliu, la reședință, locul de muncă și studii, întreveneri, control la organele competente privind comiterea de contravenții și infracțiuni, verificarea prin intermediul sistemelor informaționale, verificarea traversării frontierei de stat, monitorizarea electronică, controlul respectării restricțiilor stabilite și a obligațiilor impuse de instanța de judecată. Atenție majoră se acordă evaluării psihosociale a personalității, identificării și acoperirii nevoilor criminogene, readaptării persoanei la viața socială, care pot deveni irealizabile în cazul aflării subiectului supravegheat pe teritoriul altui stat. În această situație, activitatea de înfăptuire a unei justiții penale complete și eficiente desfășurate în fiecare stat deseori rămâne infructuoasă [2].

Prevederile art.13 al Declarației Universale a Drepturilor Omului garantează fiecărei persoane dreptul de a circula în mod liber și de a-și alege reședința în interiorul granițelor unui stat, precum și de a părăsi orice țară, inclusiv a sa, și de a reveni în ea [3]. Concretizând aceste prevederi, art.12 al Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale [4] subliniază că drepturile sus-menționate nu pot face obiectul unor restricții decât dacă sunt prevăzute prin lege, sunt necesare pentru a ocroti securitatea națională, ordinea publică, sănătatea și moralitatea publică sau drepturile și libertățile altora și sunt compatibile cu celelalte drepturi recunoscute în Pact.

Acest drept fundamental raportat la categoria persoanelor condamnate condiționat sau liberate condiționat nu este limitat conform legislației naționale. Această categorie de persoane nu face parte din cele prevăzute la art.4 alin.(1⁶) al Legii nr.273 din 09.11.1994 privind actele de identitate din sistemul național de pașapoarte; așadar, lor nu li se suspendă dreptul la circulația în străinătate. De fapt, exercitarea dreptului la libera circulație nu se poate face în mod unilateral, prin ignorarea celorlalte drepturi și libertăți: dreptul la securitate socială, libertatea de comunicare, nediscriminarea, egalitatea în drepturi și chiar dreptul la muncă, precum și a obligațiilor fundamentale [5]. Reiterăm că aflarea persoanei liberate de pedeapsa penală în afara țării emitente a hotărârii judecătorești pune în imposibilitate aplicarea dispozițiilor ei, efectuarea acțiunilor de supraveghere, controlul comportamentului condamnatului, precum și a activităților privind reintegrarea persoanei în societate.

Raporturile cu țările străine sau curțile internaționale referitoare la asistența juridică în materie penală sunt reglementate de Capitolul IX al Codului de procedură penală și de prevederile Legii cu privire la asistența juridică internațională în materie penală. Totodată, prevederile acestui cod stipulează că dispozițiile tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte și alte obligații internaționale ale Republicii Moldova vor avea prioritate, iar în cazul în care Republica Moldova este parte la mai multe acte internaționale de asistență juridică la care este parte și statul de la care se solicită asistență juridică sau statul care o solicită și între normele acestor acte apar divergențe sau incompatibilități, se aplică prevederile tratatului care asigură o protecție mai benefică a drepturilor și libertăților omului.

Analizând Legea nr.371 din 01.12.2006 cu privire la asistența juridică internațională în materia penală [6], conchidem că executarea hotărârilor străine se limitează la

executarea unor pedepse privative de libertate sau a unor măsuri de siguranță privative de libertate; executarea amenzilor; executarea măsurii de siguranță a confiscării speciale; executarea decăderilor din drepturi așa cum sunt definite în Convenția europeană privind valoarea internațională a hotărârilor represive de la Haga din 28 mai 1970. Multiplele Tratatate internaționale bilaterale cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materia civilă, familială, penală, încheiate între Republica Moldova și alte state, nu cuprind dispoziții care ar putea garanta continuitatea procedurii de executare a hotărârilor privind condamnarea condiționată sau liberarea condiționată.

În scopul extinderii cooperării internaționale în materie penală și coordonării la nivel european a problematicii transfrontaliere, Republica Moldova a acceptat Convenția europeană privind supravegherea infractorilor condamnați condiționat sau eliberați condiționat prin Legea nr.131 din 11.07.2014. Ținem să menționăm faptul că Decizia-Cadru nr.2008/947/JAI din 27.11.2008 a Consiliului Uniunii Europene privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești și al deciziilor de probațiune în vederea supravegherii măsurilor de probațiune și a sancțiunilor alternative [7] oferă un mecanism mai detaliat și clar de aplicare a principiului recunoașterii hotărârilor judecătorești în domeniul probațiunii. Unele instrumente, cum ar fi formulare, certificate, specificate în ea, pot fi aplicate de către țările care nu fac parte din Uniunea Europeană, dar sunt membre ale Consiliului Europei. Se recomandă spre consultare și Tratatul-tip din 1990 privind transferul de supraveghere a infractorilor condamnați condiționat sau eliberați condiționat [8], adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/119, în cazul stabilirii relațiilor bilaterale sau multilaterale în acest domeniu.

Actualmente, Convenția europeană privind supravegherea infractorilor condamnați condiționat și eliberați condiționat din 30.11.1964 [9] reprezintă unicul instrument de acest gen adoptat de către Republica Moldova, datorită căruia hotărârile judecătorești, prin care s-a dispus condamnarea cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, ori liberarea condiționată, își pot păstra valoarea și produce efectele juridice în afara teritoriului țării în care au fost pronunțate. Din aceste considerente, concepția articolului dat va fi bazată predominant pe analiza prevederilor acestui act internațional.

Convenția în cauză are misiunea să permită infractorilor să părăsească teritoriul statului parte în care a fost pronunțată hotărârrea judecătorească cu suspendarea condiționată ori cu liberarea condiționată și să își stabilească reședința în alt stat parte sub supravegherea autorităților locale.

Principiile de bază ale Convenției impun părților să fie de acord să se ajute reciproc în reabilitarea socială a infractorilor pentru facilitarea bunei lor conduite și readaptarea lor la viața socială [10].

Ca și alte acte internaționale ce prevăd cooperarea în domeniul asistenței juridice, Convenția dată se întemeiază pe principiul reciprocității. Recunoașterea reciprocă și supravegherea condamnărilor cu suspendare au drept scop sporirea șanselor de reintegrare socială a persoanei condamnate, permițându-i acesteia să își păstreze legăturile

familiale, lingvistice, culturale și de altă natură, dar și îmbunătățirea monitorizării respectării măsurilor de probațiune și a sancțiunilor alternative, cu scopul de a preveni recidiva, acordând astfel o atenție cuvenită protecției victimelor și a publicului larg [7].

La momentul actual Convenția a fost semnată de 18 state membre și ratificată, cu unele rezerve, de către 19 state dintre care: Austria, Belgia, Bulgaria, Franța, Italia, Portugalia [9].

Convenția de la Strasbourg din 30.11.1964 prevede că supravegherea, executarea sau aplicarea completă a sentinței urmează a fi efectuată, la solicitarea Statului în care a fost pronunțată sentința, de către Statul pe teritoriul căruia infractorul își stabilește reședința. Această Convenție nu impune condiția deținerii cetățeniei sau domiciliului stabil pe teritoriul țării. Însă, Tratatul-tip din 1990 privind transferul de supraveghere a infractorilor condamnați condiționat sau eliberați condiționat, adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/119, în preambulul său menționează că supravegherea asupra infractorului se efectuează la „patria lui” sau „domiciliul obișnuit” [8].

La fel, considerăm că pentru pornirea procedurii de punere în aplicare a hotărârii judecătorești pe teritoriul altui stat sunt necesare motive temeinice, statornice, care pot fi deduse și din alte acte normative din domeniul cooperării în asistența juridică. Astfel, persoana condamnată în privința căreia se solicită supravegherea trebuie să fie cetățean al statului solicitat ori să aibă domiciliu permanent pe teritoriul acestuia, fie trebuie să fie cetățean străin sau apatrid cu permis de ședere pe teritoriul statului solicitat [6].

Concomitent, dintre condițiile obligatorii pentru înaintarea solicitării în sensul convenției se remarcă: caracterul definitiv și executoriu al hotărârii de condamnare, precum și pasibilitatea infracțiunii de pedeapsă conform legislației ambelor state contractante.

Statul solicitant poate pretinde la satisfacerea solicitării sale de către statul, pe teritoriul căruia infractorul își stabilește reședința, în 3 direcții execuționale prevăzute: doar supravegherea propriu-zisă, supravegherea și executarea hotărârii în cazul revocării măsurii de pedeapsă condiționată sau preluarea totală a executării prin cedarea completă a atribuțiilor statului solicitant.

Întru soluționarea cu succes a solicitării, înainte de inițierea adresării se recomandă consultarea temeiurilor generale care pot servi drept refuz, precum și a listei rezervelor ale statelor parte la Convenție de către toți actorii cointeresați, informația fiind permanent actualizată și disponibilă în acces liber pe pagina web a Consiliului Europei [11]. Evident că realizarea cu succes a solicitărilor de asistență nu în ultimul rând va determina prestația, imaginea și gradul culturii juridice a statului nostru.

Convenția stabilește temeiurile de refuz imperative, cum ar fi: solicitarea se referă la o sentință pentru o infracțiune care a fost judecată în ultima instanță (principiul *ne bis in idem*); acțiunea pentru care a fost pronunțată sentința este considerată de către statul solicitat fie o infracțiune politică sau o infracțiune legată de o infracțiune politică, sau o infracțiune pur militară; expirarea termenelor de prescripție; beneficierea de către infractor de amnistie sau grațiere. Temeiurile de la care se permit derogări

sunt prevăzute în cazurile când acțiunea pentru care a fost pronunțată sentința este de asemenea în proces în statul solicitat, sau autoritățile competente ale lui au decis să nu intenteze procesul de judecată, fie să înceteze procesul deja intentat; când sentința a fost pronunțată *in absentia* sau Statul solicitat consideră că sentința nu este compatibilă cu principiile ce guvernează aplicarea propriei legi penale.

După regula generală, solicitările urmează a fi transmise de Ministerul Justiției al Statului solicitant către Ministerul Justiției al Statului solicitat și răspunsul va fi transmis prin aceleași canale. Orice schimb de comunicări necesare în conformitate cu termenii acestei Convenții poate fi efectuat fie prin intermediul ministerelor justiției, fie direct între autoritățile Părților Contractante. În caz de urgență, comunicările necesare pot fi transmise prin intermediul Organizației Internaționale de Poliție Criminală (Interpol). Conform dispozițiilor Convenției, toate solicitările urmează a fi transmise în formă scrisă cu indicarea autorității emitente, scopului, identității infractorului, vizei de reședință a acestuia în statul solicitat. Solicitățile de supraveghere trebuie să fie însoțite de constatările instanței de judecată în original sau în extras autentificat al acestora, care să conțină cauzele ce justifică supravegherea și specifică măsurile impuse infractorului. De asemenea, acestea urmează să ateste natura executorie a sentinței și a măsurilor de supraveghere ce urmează a fi aplicate. În măsura posibilităților, acestea trebuie să indice circumstanțele infracțiunii pentru care a fost aplicată sentința de supraveghere, timpul, locul și destinația legală a acesteia și, la necesitate, termenul sentinței ce urmează a fi executată. Acestea trebuie să ofere detalii complete cu privire la natura și durata măsurilor de supraveghere solicitate și să includă o referință despre prevederile legale aplicabile împreună cu informația necesară cu privire la caracteristica și la comportamentul infractorului în Statul solicitant înainte și după pronunțarea ordinului de supraveghere.

Cu toate că Convenția nu solicită traducerea cererilor sau a documentelor anexate ori a oricăror altor documente aferente, majoritatea statelor și-au rezervat dreptul de a cere ca solicitările și documentele anexate să fie însoțite de o traducere în limba proprie sau în una dintre limbile oficiale ale Consiliului Europei, fie în altă limbă la care au convenit statele.

Convenția nu conține prevederi exprese referitor la însoțirea solicitării de o declarație obligatorie prin care persoana condamnată își exprimă consimțământul. Totodată, luând ca bază principiile generale ale cooperării juridice internaționale, consimțământul persoanei este obligatoriu pentru preluarea executării hotărârii. Dacă condamnatul nu e capabil să-și exprime consimțământul, care ar avea putere juridică, el poate fi expus de reprezentantul său legal [12]. Așadar, persoana trebuie să-și dea consimțământul la transferul procedurii de supraveghere, să o facă de bunăvoie și în deplină cunoștință de consecințele juridice care decurg din aceasta.

Tot în această ordine de idei, Tratatul-tip din 1990 privind transferul de supraveghere a infractorilor condamnați condiționat sau eliberați condiționat, adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/119, prevede în art.8 că persoana condamnată poate comunica statului care a pronunțat hotărârea despre cointeresarea sa în transfe-

rul supravegherii și despre dorința de a îndeplini condițiile impuse. În mod analogic pot exprima interesul reprezentantul legal sau rudele apropiate. În caz de necesitate, organele care asigură executarea pedepselor sau reprezintă apărarea intereselor trebuie să informeze persoana și rudele ei despre această posibilitate.

Este de menționat faptul că, Convenția de la Strasbourg din 30.11.1964 are caracter deschis, întrucât la aceasta pot adera și statele nemembre ale Consiliului Europei.

Suntem fermi convinși că dezvoltarea cooperării internaționale în materie penală va contribui la garantarea securității și ordinii de drept, la sporirea eficienței actului de justiție, precum și va asigura o protecție mai bună a drepturilor și libertăților omului. În acest scop statele trebuie să stimuleze politicile menite să faciliteze acordarea asistenței juridice reciproce, să implementeze instrumentele existente, să fie deschise să accepte cele noi, precum și să le diversifice în vederea operaționalizării și simplificării procedurilor de recunoaștere.

Referințe:

1. MARIAN, A., MOLCEAN, Al., SCOBIOALĂ-SÂRCU, D. *Ghid cu privire la cooperarea juridică internațională*. Disponibil: http://www.justice.gov.md/public/files/file/GHID_cu_privire_la_cooperarea_juridica_internationala.pdf
2. CAPCELEA, S. Recunoașterea și executarea hotărârilor penale străine. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2013, nr.3.
3. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115540&lang=ro
4. Pactul Internațional cu privire la Drepturile Economice, Sociale și Culturale din 10.12.1948. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115567&lang=ro
5. ȘCHIOPU, C. Dreptul la libera circulație, racordat la situația actuală. În: *Revista Națională de Drept*, 2014, nr.8.
6. Legea nr.371 din 01.12.2006 cu privire la asistența juridică internațională în materia penală. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110647&lang=ro#
7. Decizia-Cadru 2008/947/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 27.11.2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor și al deciziilor de probațiune în vederea supravegherii măsurilor de probațiune și a sancțiunilor alternative. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008F0947&from=EN>
8. United Nations Digital Library. Model Treaty on the Transfer of Supervision of Offenders Conditionally Sentenced or Conditionally Released: resolution / adopted by the General Assembly 45/119 from 14.12.1990. Tratatul-tip din 1990 privind transferul de supraveghere a infractorilor condamnați condiționat sau eliberați condiționat - Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/119 din 14.12.1990. <https://digitallibrary.un.org/record/105576?ln=ru>
9. Chart of signatures and ratifications of Treaty 051/ European Convention on the Supervision of Conditionally Sentenced or Conditionally Released Offenders. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/051/signatures?p_auth=RrC6PE8c
10. Details of Treaty No. 051/European Convention on the Supervision of Conditionally Sentenced or Conditionally Released Offenders. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/051>

11. Reservations and Declarations for Treaty No. 051 – European Convention on the Supervision of Conditionally Sentenced or Conditionally Released Offenders. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/051/declarations?p_auth=RrC6PE8c
12. Tratat nr. 85 din 13.12.1993 între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relațiile juridice în materie civilă și penală. Semnat la Kiev la 13.12.1993, în vigoare din 24.04.1995. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=116301&lang=ro